

VII.

Зібралось товариство позичкової каси. Обсудивши належачі справи, Жук заявив, що Хмара проситься, щоб ёго прийняли в товариші.

— „На що нам Хмара? у нас досить товаришів и без ёго,“ обізвався хтось з громади.

— „Не треба, не треба ёго! він пан и до того ще баламут; Цур ёго!“ говорили в другім кінці хати.

— „Тривайте, люде добрі! так не можна!“ заговорив голова, „треба на шарі кинуть.“

— „Що там ще на шарі! Не треба ёго, одно слово: не треба, тай годі!“ гуторіли товариші.

— „Треба по закону,“ озвався Жук.

Довгенько стояла спірка, чи приймать Хмару в товариство, чи ні? в кінець кинули шарами: голова почав считать шарі и — ні одного на право!..

— „А що? а що?! хиба не правду говорили, що не варт було й часу тратить?! Казали просто: не треба; нічого було й на шарі!“

Тим часом у другім кінці села зібралась куликівска громада радиться про школу. Мусів приїхать мировий посередник и Хмара. Як ось привернули и ті громадяне, котрі були на зборі в товаристві каси. Стали говорить, як Хмару не прийняли в товариство: піднявся сміх, регіт, глузи. Шуткам не було кінця. Кожен силковався вставить своє слово, щоб посміяться з Хмари.

— „Добре, добре братці зробили, що не прийняли ёго... И так иногді буває тьмяно, а то ще як наверне Хмара, так певно, що й серед зими йти-ме дощ... ха-ха-ха!“

— „Бач, куди хотів запустить свої лапи... ласий до чужого добра... Ні!.. дзусь!..“

— „Годі вам зуби скалить!“ гукнув старий дід на молодіж. „Підняли голос, наче в шинку... тривайте, от прибіжить Хмара, так тогді притихнете з-разу; з-разу хвости підберете... знаєм вас!“

— „Куди ж пак! як раз отсе так и злякаємось!.. есть чого! не бачили Хмари!.. ха-ха!“

Почувся дзвінок... показався трояном тарантас; з него виліз спершу Хмара, а за ним вивалився товстий наче жлукто, виголений наче Німець, мировий посередник Гуж. Громада замовкла, звичайно зняли шапки и поклонились.

— „Чи вся громада?“ спитав Хмара.

— „Мабуть уся, а може хто й зістався на припечку кашу їсти,“ одповів хтось з громадян.

— „Ти не шуткий, собачий сину! Я не шутковать приїхав з вами!“ гукнув Гуж.

— „Та які ж тут шутки... ми не шуткуємо.“

— „Начальство веліло школу завести у вас: чи потрібна вона вам, чи ні?“ спитав посередник громаду.

— „Воля начальства! коли треба, нехай заводить, а про нас байдуже,“ обізвався старий Косаренко.

— „Треба, щоб ви дали хату на школу.“

— „Де ж ми візьмемо її? у нас зайвої хати нема.“

— „Вибудуйте!“

— „Ні з чого и нікому; у нас майстрів нема... та й спроміжности — Бог дасть!“

— „Так як же?“ питає Гуж.

— „Хто ёго знає як — я не знаю як!... нехай громада говорить. — Громадяне! говоріть!" обізався Косаренко.

— „Говоріть, діду, ви, а ми за вами!"

— „Хиба мені в тій школі вчиться?.. про мене — байдуже, мені її не треба! А коли начальство хоче, так се ёго воля, нехай заводить, нехай буде... ёго воля!"

— „Дурні ви! ось слухайте, що я скажу." И Гуж прийнявся розповідать, яка користь буде з школи. Громада слухала и мовчала.

„Ну, що ж! зрозуміли?" питає Гуж.

— „Та, поздоров Боже вас! зрозуміли усе добре: виходить велика користь: дай хату на школу, дай хату учителеві, дай харчі, заплати сторожу, дай топливо, усе дай, та дай."

— „За те діти ваші вчити-мугься," вмшався Хмара.

— „А чому вони вчити-муться там?"

— „Читать, писать, апостола читать в церкві."

— „Овва, велика користь! апостола у нас и дячок добре читає, а хто хоче — той и в священника вивчиться читать апостола; та й що нам з того апостола... коли усі будемо читать, так нікому буде й слухать..."

— „Чого ж би ти хотів?"

— „Е! чого б я хотів? я б хотів, щоб навчали хлопця чоботи шить, сокиру насталить, оскард загартовать, лушню зробити — от, що б я хотів! А то апостола читать.. у дяка хліб одбивать... такої школи нам не треба..."

— „Не треба... не треба!" гукнула разом громада. „Он у Бучівцях — покіль не було школи, люде були сяк-так, а як завели школу та навчились читать апостола, зовсім люде подурнійшали."

— „Що з дурними говорить? приказать ім, тай годі!" сказав Хмара.

— „Не можна приказувать, треба пересвідчить," одповів Гуж и послав до попа, зовучи щоб прийшов „убіждать" громаду. Прийшов піп; почав текстами доводить користь школи. Громадяне мовчки ковиряли ціпками землю.

— „Дякуємо начальству за ёго ласку, що не забуває про нас; але коли нам потрібна буде школа, так ми її самі заведемо без начальства," сказав Косаренко.

— „Як, як?" перебив ёго Гуж. „Без начальства, так се ти против начальства! се ти бунтуеш! Я тебе за се в тюрму, стара собако!"

— „Як же я бунтую?"

— „Мовчи!" крикнув Гуж. — Косаренко подався назад, насунув шапку и поплентався до дому. З ёго проводу стали и другі розходиться.

— „Се справдешний бунт!" підбивав Гужа Хмара. „Гляньте! усі розійшлись: як вони сміли розходиться?"

Довго ще бились Гуж и Хмара и поїхали назад з нічим; громада не дала приговора на школу.

— „Се все так Жук строїть," сказав ідучи Хмара Гужові.

— „Чи правда?"

— „Побий мене святий хрест, коли брешу! се все він на пакость земству и начальству... бунтує народ... звістно, він недовірок: в Бога не вірує, начальства не признає... нігіліст."

— „Еге! ге!.. так он воно що! Ну коли так, то се річ друга; треба ёму втерти носа, треба ёго підборкать."

— „А чи знаєте ще те, що Жука до всего підстроює отой Віренко?"

— „Се той Сибирець. що недавно вернули ёго з Сибири?"

— „Еге!"

— „Цитьте ж — се не переливки! Тут діло не просте: то-то я бачу, що Куличане піднімаються на диби... аж бач, воно що!.. Не даром же вони против апостолів таке несли... бач, каже, з апостолів нема користи: нам треба шевців та ковалів, а не апостолів... бач! Тривайте ж!.. так воно не буде! Отакі то греблі рвуть... Поганяй ти, диявол! швидче!" гукнув Гуж на погонича.